

BRIEFING PAPER WHISTLEBLOWER PROTECTION IN THE EU

Ενημερωτικό Σημείωμα - Η Καταγγελία Παρατυπιών και η Προστασία Πληροφοριοδοτών στην Ελλάδα.

Εισαγωγή

Παρά τις ζημίες που υφίσταται η Ελλάδα για δεκαετίες, από την εγκαθιδρυμένη διαφθορά, οι μηχανισμοί που έχει σε ισχύ για την καταγγελία παρατυπιών και κακής διαχείρισης, καθώς και για την προστασία των πληροφοριοδοτών που κάνουν τις καταγγελίες αυτές, είναι πολύ περιορισμένοι. Ομάδες πίεσης και πολιτών κάνουν έκκληση για κατεπείγουσες μεταρρυθμίσεις, εν μέσω της μακροχρόνιας πολιτικής και οικονομικής κρίσης.

Η ήσσονος σημασίας ρύθμιση που εισήχθη το 2014, σχετικά με την προστασία των ατόμων που δίνουν πληροφορίες για κρούσματα διαφθοράς -η πρώτη στην ιστορία του σύγχρονου Ελληνικού κράτους-, αποτελεί και το πρώτο βήμα για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Νόμοι, Θεσμοί και Διαδικασίες

Τον Απρίλιο του 2014, η Ελλάδα εισήγαγε τις πρώτες ρυθμίσεις για την προστασία των πληροφοριοδοτών από ποινικές διώξεις για ψευδορκία, συκοφαντία, δυσφήμιση, παράβαση απορρήτου και προσωπικών δεδομένων. Επιπρόσθετα, ο νόμος απαγορεύει διάφορες μορφές αντίποινων ενάντια στους δημοσίους υπαλλήλους που κάνουν καταγγελία για διαφθορά, όπως η απόλυση, η επιβολή πειθαρχικών μέτρων, οι διακρίσεις και η παρακράτηση προαγωγών. Τα μέτρα αυτά συμπεριλαμβάνουν επίσης την προστασία μαρτύρων όποτε κρίνεται αναγκαίο, και ρυθμίζουν τις καταγγελίες παρατυπιών στον χρηματοπιστωτικό τομέα.

Παρ' όλα αυτά, ο νόμος παρουσιάζει ελλείψεις σε κάποιες ρυθμίσεις - κλειδιά, όπως για παράδειγμα στην ίδρυση ενός οργανισμού για τη συλλογή και την έρευνα των καταγγελιών, καθώς και την κατοχύρωση του δικαιώματος των πολιτών να αναφέρουν παρατυπίες εκτός αυτών που σχετίζονται με την διαφθορά, χωρίς να κινδυνεύουν από αντίποινα και διώξεις.

Ο Αστικός Κώδικας από την άλλη, περιλαμβάνει την προστασία των εργαζομένων από άδικη απόλυση μεν, όμως δεν προβλέπει ειδικές ρυθμίσεις όσον αφορά στους πληροφοριοδοτές.

Σε γενικές γραμμές όλοι οι Έλληνες πολίτες είναι υποχρεωμένοι από τον νόμο να ενημερώνουν τις Αρχές όποτε γίνονται μάρτυρες ενός εγκλήματος. Ωστόσο έχουν υπάρξει περιπτώσεις ερευνητών δημοσιογράφων και πληροφοριοδοτών που δέχθηκαν απειλές, συνελήφθησαν ή ακόμα δολοφονήθηκαν.

Πρόσφατες Πρωτοβουλίες και Τάσεις.

Η Ελλάδα δεν διαθέτει υπηρεσία κατά της διαφθοράς, καθώς δεν υπάρχει κανένας ανεξάρτητος φορέας για την υποστήριξη των καταγγελλόντων ή για τη συλλογή και την προώθηση των αναφορών τους.

Είναι γνωστό ότι λίγες εταιρείες συμπεριλαμβάνουν υπηρεσίες καταγγελιών στη λειτουργία τους, ενώ η παράβαση εταιρικού απορρήτου θεωρείται πράξη αξιόποινη και τιμωρείται με τουλάχιστον τρεις μήνες φυλάκισης. Οι περισσότερες μεγάλες εταιρείες διαθέτουν κώδικες δεοντολογίας, όμως τυπικά οι όροι σχετικά με την ενθάρρυνση ή την προστασία των καταγγελλόντων, είναι ελάχιστοι.

Υποθέσεις Πληροφοριοδοτών

Στην Ελλάδα δεν έχουν δημοσιοποιηθεί πολλές υποθέσεις καταγγελιών. Έχουν ξεσπάσει όμως αρκετά πολιτικά - και όχι μόνο - σκάνδαλα τα οποία, θεωρητικά, αν οι πληροφοριοδότες είχαν ισχυρότερη υποστήριξη και προστασία θα μπορούσαν να έχουν αποκαλυφθεί νωρίτερα και να έχουν προκαλέσει πολύ μικρότερη ζημιά. Σε ορισμένες περιπτώσεις έγινε σαφές πως πολλοί γνώριζαν για τις παρατυπίες, όμως τις καταγγελίες τους αποθάρρυνε και έτσι εμπόδιζε, η έλλειψη προστατευτικών μέτρων για τους πληροφοριοδότες.

Τα έτη 2004 - 2005 απασχόλησε την κοινή γνώμη η υπόθεση της τηλεφωνικής υποκλοπής και παρακολούθησης εκατό επιφανών δημοσίων προσώπων, μια υπόθεση που έγινε γνωστή ως «Το Ελληνικό Watergate». Υπήρξαν ενδείξεις για την ανάμειξη αξιωματούχων και υπαλλήλων του Ελληνικού Δημοσίου καθώς και στελεχών της Vodafone, όμως οι έρευνες δεν έφεραν κάποιο αποτέλεσμα. Ύστερα από τον ύποπτο θάνατο ενός υπαλλήλου της Vodafone σχετικού με την υπόθεση, καθώς και την ανάδειξη στοιχείων που υποδεικνύουν την ανάμειξη της Αμερικάνικης Πρεσβείας, η υπόθεση ξανάνοιξε το 2010. Παρά τις προσπάθειες για τη σύλληψη ορισμένων υπόπτων, δεν έχουν αποδοθεί ακόμα ευθύνες σε κανένα πρόσωπο.

Η ζημιά που προκλήθηκε από τη δωροδοκία εκ μέρους της πολυεθνικής εταιρείας γερμανικών συμφερόντων, Ferrostaal, θα μπορούσε επίσης να έχει ελαχιστοποιηθεί αν οι γνώστες της υπόθεσης είχαν τη δυνατότητα να μιλήσουν νωρίτερα. Το 2000 η Ελληνική κυβέρνηση παρήγγειλε τέσσερα νέα υποβρύχια από την Ferrostaal, όμως ύστερα από μια σειρά τεχνικών δυσκολιών και σημαντικών καθυστερήσεων στην παράδοση των υποβρυχίων - που αργότερα αποδείχθηκαν ακατάλληλα για χρήση-, η Ελληνική πλευρά επιχείρησε να ακυρώσει το συμβόλαιο. Κατά τη διάρκεια των αποκαλύψεων του σκανδάλου γνωστοποιήθηκε το γεγονός πως το συμβόλαιο είχε υπογραφεί κάτω από σημαντικές πιέσεις εκ μέρους της Γερμανικής κυβέρνησης, καθώς και ότι η ίδια η Ferrostaal είχε δωροδοκήσει Έλληνες αξιωματούχους με περισσότερα από 55 εκατομμύρια ευρώ.

Στατιστικά Στοιχεία

Ο αριθμός των υποθέσεων που καταχωρούνται κάθε χρόνο, όπως και η έκβασή τους, παραμένει άγνωστος καθώς - όπως προαναφέρθηκε- η Ελληνική κυβέρνηση δεν διαθέτει κάποια υπηρεσία ή φορέα που να διαχειρίζεται τις αναφορές των πληροφοριοδοτών.

Η Κοινή Αντίληψη για την Καταγγελία Παρατυπιών και την Παροχή Πληροφοριών.

Παρά τα πολλαπλά σκάνδαλα που ξέσπασαν τα τελευταία χρόνια, αναδεικνύοντας τα επίπεδα της διαφθοράς, του νεποτισμού και της εξαπάτησης στη χώρα, η ευαισθητοποίηση του ευρύτερου κοινού παραμένει αδύναμη. Αρχικά αυτές οι περιπτώσεις προκάλεσαν δημόσια κατακραυγή, όμως η κινητοποίηση που προκλήθηκε στη συνέχεια για την βελτίωση των προστατευτικών μέτρων για τους καταγγέλλοντες, αποδείχθηκε - και παραμένει - ανεπαρκής.

Παρόλα αυτά όμως, λόγω της αύξησης δημοσίων αιτημάτων για περισσότερη διαφάνεια και αξιοπιστία εκ μέρους των κυβερνήσεων, ορισμένοι πολιτικοί ηγέτες δείχνουν περισσότερο ευαισθητοποιημένοι σχετικά με το θετικό αντίκτυπο των καταγγελιών. Ενδεχομένως λοιπόν, να έχουμε σοβαρούς λόγους να πιστεύουμε πως η Ελλάδα έχει ήδη μπει στη διαδικασία ενδυνάμωσης των δικαιωμάτων εκείνων που καταγγέλλουν τη διαφθορά.

Δυνατότητες και Κέντρα Ενημέρωσης

Στην Ελλάδα υπάρχουν Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί που ασχολούνται ειδικά με τα δικαιώματα των πληροφοριοδοτών. Η Διεθνής Διαφάνεια - Ελλάς, το Ελληνικό παράρτημα της Διεθνούς Διαφάνειας, συμπεριλαμβάνει στις κύριες πρωτοβουλίες της τη διεκδίκηση της θέσπισης ισχυρότερου νομοθετικού πλαισίου για την καταγγελία παρατυπιών. Επίσης, υπάρχει αρμόδια υπηρεσία η οποία ασχολείται ειδικά με το ζήτημα της προστασίας των προσωπικών δεδομένων (Ελληνική Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων).